

הרב רון בנימין קלופשטוק

בעניין עירוב רשויות של ק"ק ונציה שבאיטליא

לכבוד הרב הראשי לישראל

הרה"ג בקשי דורון שליט"א.

בהמשך לפגישתנו עם כבוד תורתו בלשכתו שבעיה"ק ירושלים, ולאחר שכבוד הרב היה מקודם לכן בביקור בקהילת ונציה, אנו מעלים על הכתב את הצעתנו בנדון, ונשמח אם כבוד תורתו יחווה דעתו בעניין.

1. מצב העירוב כיום:

לפני כחמש עשרה שנה תוקן עירוב לעיר ע"י הרב רפאל גרסיני זצ"ל שהתייעץ בעניין עם אחד מחשובי הדיינים באירופה (בשיחה עמו הבהיר ההדיין שאינו זוכר את הפרטים הנוגעים מאחר שעברו שנים רבות).

בתיקון הנ"ל, נקבעו גבולות לעירוב אשר אינם כוללים את כל שטח העיר אלא את רובה. וכפי שהראנו במפה המצורפת נמצאים כמה מהאזורים שבעיר, אשר מחוברים ליבשת ע"י גשר, מחוץ לעירוב.

נבהיר כי העיר ונציה בנויה על כמה איים קטנים מלאים בבתים, ובין האיים יש תעלות מים, ומעליהן גשרים.

שניים מהאיים הללו קשורים ליבשת האיטלקית ע"י גשר לרכבת ולמכוניות, והוצאו ברובם מגבולות העירוב.

העירוב הסתמך על "מחיצות" אשר מתקיימות ע"י כותלי הבתים הסמוכים למי תעלות, או ע"י קירות ה"רציפים" (מדרכות שבין הבתים לתעלות, לאורך התעלה) אשר מקיפים את העיר ונציה.

2. הבעיות שעמדו לנגד עינינו בתיקון העירוב הנ"ל:

א. האיים הקטנים (שמצטרפים לכלל העיר ונציה כנ"ל) מחוברים בגשרים זה לזה. אמנם יש גשרים המחברים אזורים שבתוך ה"עירוב" לאיים שלא נכללים בעירוב. והנה על פי הדין, פירצה בין מקום שכלול ברה"י למקום

1. השאלה נידונה במסגרת שליחות מטעם מכון "ארץ חמדה" לביהמ"ד ברומא.

הערת המערכת: על אף שטרם ניתנה תשובתו של הרב בקשי דורון שליט"א, הבאנו את הדברים כמות שהם, בבחינת תורה היא ולימוד היא צריכה.

שאיננו רה"י פוגעת במחיצות רה"י במקרה שהפירצה גדולה מ"י אמות (שו"ע או"ח סי' שס"א סעי' ב) וא"כ גשר שרוחבו למעלה מעשר אמות, המחבר בין האזור שב"עירוב" לאזור שמחוצה לו, יקלקל את מחיצות הראשון.

ב. אף בגשר שרוחבו פחות מעשר אמות, אם חיבורו לאי שנכלל בעירוב, הינו בקרן זוית של האי, הרי שיש לפנינו פירצה בקרן זוית, אשר מקלקלת את המחיצות (שו"ע או"ח סי' שס"א סעי' ב ומשנ"ב שם סק"ח).

ג. בעיה נוספת ישנה בעובדה שחלק מהמשפחות היהודיות גרות באזור שאינו כלול בעירוב, וכן יש תיירים יהודים המתאכסנים בבתי-מלון באזור זה, ונמנעת מהם האפשרות לטלטל בהיתר.

ד. כמו כן, עמדה בפנינו בעיה בעצם הטלטול על הגשרים. אמנם בהיותם מחברים בין שני איים הכלולים בעירוב, ניתן להחשיבם ג"כ כרשות היחיד (וכמו מסדרון עם קירות המחבר בין שני בתים) אולם כל זה לכאורה רק במצב שגדרות הגשר (=מעקותיו) עשויות כמחיצות; דהיינו – צריך שהעמודים של מעקה הגשר יהיו ברווחים של פחות מג' טפחים וע"יז יהיה בהם דין לבוד. אולם באותם גשרים שהרווח בין עמודי מעקותיהם רחבים יותר מג"ט, ואין בהם דין "לבוד", הרי שאין דין רה"י לשטח הגשר, וא"כ ייחשב אף הוא כשטח שאינו כלול ב"עירוב", ואם רוחבו גדול מ"י אמות, יפגע גם במחיצות האיים אליהם הוא מחובר.

הצעתנו לפתרון הבעיה הנ"ל:

כפי שהצגנו לפני כבוד תורתנו בפגישה ברה"ר, שבה הראינו לכבודו סרט וידיאו המתעד את גבולות העירוב, ברצוננו להציע פתרון כדלקמן:

א. ה"עירוב יכלול את כל האיים המלוכדים לעיר ונציה, וע"יז לא יישארו שטחים שאינם כלולים ב"עירוב". ע"י כך, יוכלו כל היהודים לטלטל בדרכם לקהילה, לבית הכנסת וכיו"ב. דהיינו, הגשרים שרוחבם גדול מ"י אמות יחברו למעשה רק בין שטחים הכלולים בעירוב, ולא יהוו פירצה משטח הכלול בו לשטח שאינו כלול בו.

ב. התייחסותנו לגשרים היא בנפרד מן התעלות. כיון שאין ברצוננו לכלול את שטח מי-התעלות ברה"י, אלא רק את שטחי הגשרים שעל התעלות ומשום כך, יוכלו יהודי העיר להשתמש בגשרים למעבר, משטח שבעירוב לשטח שבעירוב. כל זה אמור לגבי הגשרים שבמעקותיהם קיים דין "לבוד" וכנ"ל.

ג. אומנם, הגשרים שאין במעקותיהם מחיצה שלמה או דין "לבוד", יהיו אסורים בטלטול, ואזי, אם רוחבם קטן מ"י אמות, רק הם ייאסרו, אך אם

רחבים מעשר אמות, נצטרך לעשות צורת-הפתח בראשי הגשר (ומהני לתקן הפירצה, ע' שוי"ע או"ח ס' שס"ב סע' י'. שאף לרמב"ם מהני בעומד מרובה על הפרוץ), כדי שלא יהוו פירצה במחיצות האיים המקושרים לגשר.

ד. עדיין תתכן אפשרות, שאף גשר שאין במחיצותיו דין "לבד", מכל מקום קירות האבן התומכים את הגשר עצמו (דהיינו הקשתות התומכות אותו לאורכו) אשר גובהן למעלה מעשרה טפחים, נוכל להחשיבן כמחיצות לאורך הגשר, ודינו של הגשר יהיה כגג שאין לו מעקה, אך מחיצות הבית שתחתיו נחשבות כמחיצות המתירות בו טלטול כרה"י כיון שהמחיצות "נראות", ואין "הגג" מכסה עליהן (ע' או"ח ס' שמ"ה סע' ט"ו וט"ז), ואז שוב נוכל לצרפו לכלל שטח העירוב.

כדי להתיר טלטול מן האי שבצד ימין לאי שבצד שמאל, נצטרך לצרף אותם על ידי הגשר שביניהם. הבעיה קיימת בגשרים שאין בצדיהם לאורך הגשר (מלמעלה) מעקה שיש לו דין מחיצה, ואליהם מתייחסת ההצעה שבגוף המכתב.

ה. נשאר לנו לדון לגבי שטחי האיים אשר קשורים בגשר הגדול ליבשת, וכפי שכבודו יראה במפה המצורפת, יש שניים כאלו:

1. שטח תחנת-הרכבת אשר מחובר ליבשת בגשר לרכבות.
2. שטח ככר רומא (Piazza Roma) המחובר ליבשת בגשר למכוניות.

ונפרט:

1) לגבי הראשון (תחנת הרכבת) בדקנו ומצאנו כי נוכל "להוציא" את שטח התחנה משטח העירוב, היות שהתחנה מוקפת מחיצות שלמות מסיבות ביטחוניות ובטיחותיות. כך כל שטח הרציפים, המסילות והקופות מוקף במחיצות, ואיננו "מקלקל" את שאר שטח האי הזה. שטחי האי שמחוץ

לתחנה יצטרפו א"כ לשטח העירוב. הקשר היחידי בין תוך התחנה לחוצה לה, הינו ע"י דלתות אשר אין ברוחבן עשר אמות.

2) לגבי השני (ככר-רומא) הצעתנו לעשות צורת הפתח מעל כביש הגישה של הגשר (בנקודת החיבור שבין ה"איי" לגשר) שהרי דין הכביש (=הגשר) כמבוי שאינו מפולש, משום שמסתתים בכיכר רומא, ועל כן אפשר יהיה לתקנו ע"י צוה"פ (או"ח סי' שס"ג סע' ב').

יצוין, כי אין בעיר ונציה מעל 60 ריבוא, אף בצירוף התיירים הרבים. כל שכן שאין מעבר של ס' ריבוא ביום אחד מן היבשת לאי ובחזרה.

אפשרות נוספת לגבי השטח השני, היא לנתקו לגמרי מן העירוב, וכפי שהיה העירוב הקודם, (ואולי משום שחששו לדין "פלטיא"), אלא שאז יהיה צורך לתקן צוה"פ על הגשר ההולך מאי זה לאיים האחרים, ואשר ברוחבו יש יותר מעשר אמות.

אמנם, או אז יהודים המתגוררים באזור זה, או הבאים ממקום אחר שכלול בעירוב לאזור ביהכנ"ס ועוברים בכיכר זאת, לא יוכלו לטלטל שם.

לסיכום:

במשך שנים סמכו על העירוב הישן שנעשה בעצת הרבנים החשובים הנ"ל. הצעתנו היא להרחיבו ולהעמידו על מכונו.

תיקון העירוב, והיציאה מידי כל ספק, חשובה לא רק ליהודי ק"ק ונציה, אלא אף, ובמיוחד, לתיירים היהודים הרבים מא"י, מאמריקה ומאירופה הפוקדים את העיר גם בשבתות. עצם תיקון העירוב בחו"ל, במקום שנראה כי קל לתקנו, יכול להוות דגם מוצלח להגשמת חובתם של רבני ישראל להציל יהודים מטלטול אסור בשבת.

וכפי שכבר כ' הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרו"מ (או"ח ח"א ענף ה' עמ' רמ) שנראה מהגמרא ערובין (סח), כי חובה על רבני העיר ופרנסיה להעמיד העירוב, במידת האפשר, על תיקונו.

ברצוננו להודות למרן הגאון הרב בקשי דורון שליט"א, הרב הראשי לישראל, על התעניינותו המיוחדת בקהילת ונציה, וחפצים אנו לשמוע בקול דברו, דבר תורה זוהי הלכה, כי מציון תורה ודבר ד' מירושלים.

בכבוד רב,

הרב רון בנימין קלופשטוק
ר"מ מטעם מכון "ארץ חמדה"
בבית המדרש דק"ק רומא

הרב ראובן דה לה רוקא
הרב הראשי דק"ק ונציה - איטליה

ההצעה הנ"ל הוצגה לפני הרב אלימלך לנגה, מחבר ספר הלכות עירובין, וקטעים מתשובתו מובאים להלן:

לכבוד

הרב רון קלופשטוק שליט"א

...

ראשית כל כמה הערות כלליות:

א. אין בידי המפה והשרטוטים של ונציה, ולכן אוכל לדון רק לפי הבנתי את המצב. נוסף לכך בודאי אין לי הסמכות לפסוק בענין תיקון עירובין לעיר ונציה, ודברי הם בגדר משא ומתן בלבד.

ב. כבר נכתב רבות על חשיבות התקנת עירוב כללי לעיר במיוחד כדי למנוע מכשול מהציבור. נראה לי שבזמן הזה, כאשר כמעט בכל מקום ישוב בארץ ישראל יש עירוב, ואף בחוץ לארץ קיימים עירובין רבים, עולה וגדלה החשיבות לסידור עירוב בעיר, כיון שיש ציבור גדול שאינו מודע לאיסור הטלטול.

ג. כפי שכבר צוין במכתבכם, נראה לי חשוב לסדר את העירוב כך שיהיה היתר טלטול, עד כמה שאפשר, בכל העיר, ולא לערב כל אי בנפרד. אם יהיה אפשרי לטלטל בכמה איים בנפרד, אך לא מאי לאי אחר יגרום הדבר לבלבול ולחוסר ידיעה.

ד. מהמכתב נראה בצורה ברורה שהגשרים המחברים את האיים מהווים פרצה במחיצת האי (והדיון הוא אם הפרצה פוסלת את המחיצה, למשל אם היא רחבה מעשר אמות). למעשה דנו בכך בכמה ספרי אחרונים, ויש הסוברים שגשר מהווה פרצה, ואילו אחרים סוברים שגשר אינו מבטל את מחיצת התעלה אשר מתחתיו. אציין רק מראה מקומות חלקי: שו"ת חתם סופר אורח חיים סימן פ"ט; שו"ת נפש חיה סימן כ"ה; תוספת שבת סימן שס"ג; נודע ביהודה תניינא סימן מ"ה; שו"ת חלקת יעקב (הרב ברייש) בקונטרס תיקון עירובין סימן קצ"ד; הרב אברהם אהרן פרייס (קנדה) הפרדס שנה כ"ה חוברת ד' סימן ל"ז, בפרק העוסק בגשרים; תפארת יעקב, הרב יעקב זונדל קרויזר, מהדורה שניה, פרק כ"ד בעיקר ס"ק ד'.

...

ועתה אוסיף כמה הערות לעצם המכתב:

ו. לפרק 25 ע"פ ד (וכן ל"הצעתנו" ע"פ ב) "במקרה שעל הגשר יש דין לבדו": אני מבין שהכוונה היא שהמחיצות תהיינה...לאורך החלק החיצוני של

האיים ולאורך המחיצות החיצוניות של הגשרים החיצוניים. יש לבדוק את נקודות החיבור בין מחיצות האי למחיצות הגשרים...

ז. לפרק "הצעתנו" סעיפים ב' ג': אם הגשרים עצמם יהיו אסורים בטלטול, הרי לא תהיה אפשרות לטלטל מאי אחד למשנהו, וזה ודאי אינו רצוי. נוסף לכך: במקרה כזה יש צורך בעירוב חצירות נפרד לכל אי.

ט. לגבי תחנת הרכבת: ההצעה להוציא את תחנת הרכבת בלבד מן הערוב הכולל נראית לי טובה (אמנם, כאמור, לא ראיתי את מפת העיר).

י. לגבי ככר רומא: הייתי מנסה לצרפו לערוב הכולל – כהצעתכם – על ידי צורת הפתח. ברור שתיקון כזה ימנע מכשול של טלטול בשבת בשטח זה. אמנם אם הרבנים הקודמים חששו מסיבות שונות, איני יודע אם רצוי לשנות.

ידוע שמצוה לתקן עירובין בכל מקום, וכבר כתב החת"ם סופר אורח חיים תשובה צ"ט כאשר נשאל "לברר בראיות מדברי חז"ל שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבואותיהם בתיקונים צורת הפתח או שארי תיקונים" וכו':

"דבר זה אינו צריך לפני ולראיה והוא מן השכל הישר ומן המבואר בדברי חז"ל השכל מחייב וכו' "

תזכו גם אתם לתקן ערוב לעיר ונציה ועל ידי כך יזכו התושבים והתיירים השובתים שם לשמור שבת כהלכתה.

בברכה רבה

אלימלך לנגה